

Metodbeskrivning 2021 öppna jämförelser

Socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2021-6-7408

Publicerad www.socialstyrelsen.se, juni 2021

Innehåll

Metodbeskrivning	5
Undersökningens genomförande	5
Period för datainsamlingen	5
Datainsamling	5
Population	5
Statistiska mått och redovisningsgrupper	6
Tillförlitlighet	6
Jämförbarhet	8
Jämförbarhet med tidigare års resultat	8
Jämförbarhet mellan verksamhetsområden	9
För att underlätta sortering av jämförelserna	11

Metodbeskrivning

I metodbeskrivningen redovisas enkätundersökningen, vilka datakällor som använts och databearbetningen som ligger till grund för öppna jämförelser inom socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2021. Förändringar från förra året, nya indikatorer och indikatorer som går att jämföra inom de olika områdena beskrivs också.

Undersökningens genomförande

Period för datainsamlingen

Datainsamlingen har genomförts digitalt via webbenkäter. Den 26 januari 2021 skickades information om insamlingen samt länkar till webbenkäterna via e-post till kommunernas respektive stadsdelarnas registratorer. Sista dag att besvara webbenkäterna var den 12 mars.

Under insamlingsperioden skickades tre påminnelser till de kommuner och stadsdelar som just då inte hade besvarat samtliga delar av undersökningen: den 17 februari, den 2 mars och den 9 mars. Under denna period gjordes också ett antal enskilda utskick till kommuner där vi haft fel epost-adress eller där kommunen bad om ett nytt utskick till en särskild person. Den 16 mars skickades ett s.k. granskningsutskick där kommunerna/stadsdelarna informerades om att granska och vid behov korrigera sina svar. Denna kvalitetskontroll pågick fram till den 26 mars, då enkäterna stängdes.

Datainsamling

I år innehöll undersökningen tio delenkäter (i praktiken tio separata enkäter) som kommunerna fick tillgång till via separata webblänkar. En enkät (enkät 1) innehöll frågor som är gemensamma för flera områden inom socialtjänsten och nio enkäter innehöll frågor för följande olika områden:

- Ekonomiskt bistånd (enkät 2)
- Missbruks- och beroendevården (enkät 3)
- Psykisk funktionsnedsättning/Socialpsykiatri (enkät 4)
- Våld i nära relationer (enkät 5)
- Sociala barn- och ungdomsvården/Barn och unga (enkät 6)
- Stöd och service till personer med funktionsnedsättning/LSS (enkät 7)
- Äldreomsorgen (enkät 8)
- Kommunal hälso- och sjukvård (enkät 9)
- Krisberedskap (enkät 10)

Enkäterna var olika omfattande och innehöll mellan fyra och tjugo frågor (inklusive följdfrågor).

Population

Undersökningen omfattar Sveriges kommuner, socialförvaltningar i Göteborg och stadsdelarna i Stockholm. Göteborg genomförde en omorganisation

årsskiftet 2020/2021 där de tio stadsdelsförvaltningarna och social resursförvaltning ersattes med sex socialförvaltningar. Enkäten om krisberedskap besvaras av alla socialförvaltningar medan övriga områden besvaras av de fyra socialförvaltningarna eller på kommunnivå.

Statistiska mått och redovisningsgrupper

Resultaten redovisas för respektive indikator. Dessa kan bestå av svar från en enskild fråga eller svar från flera frågor i webbenkäten som bearbetats till ett resultat. På kommunnivå, socialförvaltningsnivå och stadsdelsnivå redovisas resultaten för indikatorerna i huvudsak som *Ja/Nej*. Hur beräkningarna har gjorts och vad resultatet betyder för respektive indikator framgår av indikatorbeskrivningarna i Excelfilerna med resultat för varje område, de finns på Socialstyrelsen webbplats.

På riksnivå, länsnivå och för Stockholms stad samt för de områden där fler än en enkät besvaras av Göteborgs stad redovisas indikatorn på andelen kommuner och socialförvaltningar/stadsdelar som uppfyllt indikatorn..

Tillförlitlighet

Urval och ramtäckning

Inget urval har gjorts, detta är en totalundersökning. Ramtäckning vad gäller kommuner, socialförvaltningar och stadsdelar är komplett. Stockholm och Göteborg har ombetts att lämna uppgifter på socialförvaltningsnivå/stadsdelsnivå. Övriga kommuner har ombetts att lämna uppgifter på kommunnivå.

Mätning och granskning

Årets undersökning, som visar förhållanden den 1 februari 2021, genomfördes med enkäter som till stor del liknar 2020 års enkäter. Förändringar av frågorna i enkäterna beror främst på att indikatorer har lagts till, tagits bort eller justerats, jämfört med 2020 års undersökning, samt på språkliga korrigeringar. Även nya indikatorer och bakgrundsmått baserade på officiell registerdata har tillkommit.

Samtliga tio delenkäter var valfria att besvara, ingen del var obligatorisk. Inom de delenkäter som kommunen, socialförvaltningen eller stadsdelen valde att besvara, var varje fråga obligatorisk. I samband med att enkäten skickades ut rekommenderades varje kommun, socialförvaltning och stadsdel att utse en person som samordnar arbetet med att lämna uppgifter (kontaktperson).

Svarsfrekvens

Av sammanlagt 307 kommuner, socialförvaltningar och stadsdelar har 295 besvarat någon del av undersökningen, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 96 procent. Av dessa är det 272 (89 procent) som har svarat på samtliga tio delar. För varje enskild del har mellan 279 och 291 kommuner, socialförvaltningar och stadsdelar svarat.

Tabell 1. Antal och andel svarande kommuner, socialförvaltningar i Göteborg och stadsdelar i Stockholm, per område 2021 (2020 års andel inom parentes), öppna jämförelser – socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård

Område	Antal Kommuner/stadsdelar	Antal svarande	Andel svarande, procent (2020 års andel inom parentes)
Gemensam del	307	290	94 (95)
Ekonomiskt bistånd	305	291	95 (96)
Missbruks- och beroendevården	305	290	95 (95)
Stöd till personer med psykisk funktionsnedsättning, Socialpsykiatri	302	285	94 (95)
Våld i nära relationer (tidigare Stöd till brottsoffer)	305	289	95 (94)
Sociala barn- och ungdomsvården	305	290	95 (95)
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning, LSS	302	286	95 (96)
Äldreomsorgen	302	287	95 (96)
Kommunal hälso- och sjukvård	302	287	95 (96)
Krisberedskap	307	279	91 (91)
Kommuner/stadsdelar som besvarat minst 1 delenkät:	307	295	96 (98)

Bortfall

Det är sju kommuner som inte har svarat på någon del av årets enkät, vilket motsvarar 2 procent av populationen. För kommuner, socialförvaltningar och stadsdelar som inte har besvarat en delenkät om ett verksamhetsområde, redovisas inte indikatorer som baseras på den enkätens frågor.

På riks- läns- och storstadskommunsnivå redovisas andel positiva svar. Andelen antas gälla för hela riks-, läns- och storstadskommunsnivån, det vill säga även för de som inte har svarat. Om de kommuner, socialförvaltningar och stadsdelar som inte har svarat skulle avvika från övriga i sina svar innebär det att antagandet är felaktigt. För att inte riskera ett för stort felaktigt antagande redovisas inte andelen på riks- läns- och storstadskommunsnivå där bortfallet överstiger 20 procent.

Bearbetning

Fel kan uppstå vid bearbetningen av materialet. För att förhindra detta har de använda bearbetningsprogrammen kontrollerats och därefter har resultaten kontrollerats avseende rimlighet. Logiska kontroller har lagts in i den elektroniska enkäten när så har varit möjligt.

I år har kommunerna själva fått granska sina inrapporterade svar och fick då rätta eventuella felaktigheter. För antalet handläggare kontaktades kommuner som angett antal i kommentarer till frågan. Rättning av antal handläggare rättades upp för 10 kommuner och stadsdelar.

Register

De register som har använts som underlag till indikatorer och bakgrundsmått är:

- Registret över socialtjänstinsatser till äldre och personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen
 - Register över insatser till vissa funktionshindrade (LSS), Socialstyrelsen
 - Register över insatser inom kommunal hälso- och sjukvård, Socialstyrelsen
 - Patientregister (PAR), Socialstyrelsen
 - Registret över ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen
 - Registret över totalbefolkningen (RTB), Statistiska centralbyrån
- Referensdag: den 31 december 2020

Jämförbarhet

Jämförbarhet med tidigare års resultat

Socialstyrelsen började ta fram öppna jämförelser inom socialtjänsten och kommunal hälso- och sjukvård 2007. Inför 2016 års insamling till öppna jämförelser omarbetades enkäterna avseende referensperiod, definitioner samt frågeformuleringar. Från 2019 sker datainsamling och redovisning av resultat för kommunal hälso- och sjukvård som ett eget delområde. Sedan dess inhämtas uppgifterna från kommunerna, socialförvaltningarna i Göteborg och stadsdelarna i Stockholm även vid ett och samma tillfälle för alla socialtjänstens områden. Enkätfrågorna har därefter omarbetats något inför varje omgång.

Förändringar avseende indikatorer

De flesta indikatorer 2021 är direkt jämförbara med 2020 års indikatorer, men några indikatorer har tagits bort och några indikatorer har tillkommit jämfört med 2020. Vilka indikatorer detta gäller är listade längre ned.

För några indikatorer kan jämförbarheten mellan åren ha påverkats, på grund av justering av svarsalternativ, definitioner eller på grund av att frågan har flyttats mellan olika delenkäter.

Inför förra årets enkät togs svarsalternativet ”ej aktuellt, området finns inte i vår socialtjänst” bort. Samtidigt ändrades definitionen av ”området” för att understryka att det handlar om målgruppen, och att stöd ges till de enskilda utifrån olika behov och inte om hur socialtjänsten är organiserad i kommunen. Detta förtydligande gjordes för flera frågor i enkäten och inom flera av öppna jämförelserns områden. I Excelfilerna där indikatorbeskrivningarna finns framgår detta. Vår bedömning är att det inte påverkat resultaten på något betydande sätt eller i någon entydig riktning.

Indikatorer som fanns 2020 och som är borttagna 2021

Inga indikatorer som fanns 2020 är borttagna 2021.

Indikatorer som fanns 2020 och som är justerade 2021

Inom kommunal hälso- och sjukvård har en indikator justerats för i år.

- Forum för systematiskt patientsäkerhetsarbete

Indikatorer som har tillkommit 2021

Inom socialtjänsten är följande indikator ny för i år.

- Missbruks- och beroendevården: Erbjuder IPS - Supported employment

Inom kommunal hälso- och sjukvård är följande fyra indikatorer nya för i år:

- Fallskador per 1000 personår i kommunal hemsjukvård
- Fallskador per 1000 personer i särskilt boende för äldre
- Höft- och lårfaktur per 1000 personår i kommunal hemsjukvård
- Höft- och lårfaktur per 1000 personår i särskilt boende för äldre

Inom kommunal hälso- och sjukvård fanns två indikatorer som inte publicerades 2020 men som justerats och publiceras 2021:

- Överenskommelser för samverkan om verksamhetsförlagd utbildning (VFU)¹
- Huvudhandledare/adjungerad klinisk adjunkt (AKA) som stöd inom något hälso- och sjukvårdsprogram²

Förändringar avseende bakgrundsmått

Förändringar avseende bakgrundsmått inom LSS och personer med psykisk funktionsnedsättning, socialpsykiatri. Ett tillägg har 2021 gjorts i definitionen av socionomexamen: "som socionomexamen räknas här även social omsorgsexamen enligt tidigare studieordning".

Det kan påverka hur kommunerna har svarat och bör beaktas vid jämförelser mellan åren 2020 och 2021.

Bakgrundsmått som har tillkommit 2021:

Inom kommunal hälso- och sjukvård är följande fyra bakgrundsmått nya för i år.

- Antal fallskador (personår) i kommunal hemsjukvård.
- Antal fallskador (personår) i särskilt boende för äldre.
- Antal höft- och lårfaktur (personår) i kommunal hemsjukvård.
- Antal höft- och lårfaktur (personår) i särskilt boende för äldre.

Jämförbarhet mellan verksamhetsområden

Vissa indikatorer finns inom flera av områdena. De mäts också genom frågor som är likadana för flera områden och resultaten kan därmed jämföras inom socialtjänstens olika områden. Dessa framgår av tabell 2.

¹ Resultatet för indikatorn publicerades inte 2020 på grund av låg validitet.

² Resultatet för indikatorn publicerades inte 2020 på grund av låg validitet.

Tabell 2. Indikatorer som är jämförbara mellan områden i socialtjänsten

Indikatorer som är jämförbara mellan områden	Ekonomiskt bistånd	Misbruk	Socialpsykiatri	Våld i nära relation - vuxna	Barn och unga	LSS-vuxna	LSS	LSS-barn	Äldre	Hemlöshet
Aktuell överenskommelse om samverkan - Arbetsförmedlingen	x		x			x				
Aktuell överenskommelse om samverkan - Försäkringskassan	x		x				x			
Aktuell överenskommelse om samverkan - primärvård	x			x	x					
Aktuell överenskommelse om samverkan - vuxenpsykiatri	x			x		x				
Aktuell överenskommelse om samverkan - barn- och ungdomsmedicin					x			x		
Aktuell överenskommelse om samverkan - barn- och ungdomshabilitering					x			x		
Aktuell överenskommelse om samverkan - barn- och ungdomspsykiatri					x			x		
Aktuell överenskommelse om samverkan - polis				x	x					
Aktuell överenskommelse med landstinget/regionen		x	x							
Brucarorganisation har påverkat överenskommelsen med landsting/region		x	x							
Aktuell samlad plan för handläggarnas kompetensutveckling	x	x	x	x	x	x		x	x	x
Aktuell rutin vid indikation på att en vuxen utsatts för våld	x	x	x	x	x	x		x	x	x
Använder standardiserade bedömningsmetoden FREDA-kortfrågor för att upptäcka våldutsatthet hos enskilda vuxna	x	x	x		x	x			x	
Använder standardiserad bedömningsmetod för att upptäcka riskfylld alkoholkonsumtion	x		x	x		x			x	x
Använder standardiserad bedömningsmetod för att upptäcka drogrelaterade problem	x		x	x		x			x	x
Genomfört en brukarstyrd brukarrevision		x	x							
Använt brukarstyrd brukarrevision för verksamhetsutveckling		x	x							
Aktuell rutin om samordnad individuell plan (SIP)	x	x	x	x	x	x		x	x	x
Aktuell rutin för att inte röja skyddade personuppgifter	x	x	x	x	x	x		x	x	x
Använt resultat från systematisk uppföljning för att utveckla verksamheten	x	x	x	x	x	x		x	x	
Genomfört systematisk uppföljning med ett könsperspektiv	x	x	x	x	x	x		x	x	

Indikatorer som är jämförbara mellan områden	Ekonomiskt bistånd	Missbruk	Socialpsykiatri	Våld i nära relation - vuxna	Barn och unga	LSS-vuxna	LSS	LSS-barn	Äldre	Hemlöshet
Använt resultat från systematisk uppföljning med ett könsperspektiv för att utveckla verksamheten	x	x	x	x	x	x		x	x	
Använt IBIC (Individens behov i centrum) vid alla utredningar			x			x			x	
Använt IBIC (Individens behov i centrum) vid alla uppföljningar			x			x			x	
Enskildas uppfattning används till att utveckla myndighetsutövningen	x		x	x	x	x				
Enskildas uppfattning används till att utveckla utförarverksamheter			x	x	x	x				
Erbjuder IPS - Supported employment		x	x							

För att underlätta sortering av jämförelserna

Det finns stora skillnader mellan kommunerna - därför finns olika sätt att sortera kommuner i Excelfilerna där resultaten redovisas. De olika sorteringsnycklarna är:

1. Antal kommuninvånare (grupp 1-5)
2. SKR:s kommungruppsindelning (A1-C9)
3. Socioekonomisk sorteringsnyckel (1-8)

Kommungruppering utifrån antal invånare

Då förutsättningarna för det sociala arbetet kan variera med storleken på kommunen, har Socialstyrelsen delat in kommunerna i fem grupper utifrån antalet kommuninvånare. Syftet med denna indelning är att den ska underlätta för kommunen att hitta jämförbara kommuner. Indelningen är gjord utifrån en bedömning av kommunernas organisatoriska skillnader med utgångspunkt från invånarantalet. Grupp 5 består av kommuner (städer) med minst 200 000 invånare och här ingår Stockholms 14 stadsdelar, Göteborgs 6 socialförvaltningar samt Malmö och Uppsala. Se tabell 3.

Tabell 3. Gruppindelning utifrån antal invånare i kommunerna, grupp 1-5, och antal kommuner i varje grupp

Gruppindelning utifrån antal kommuninvånare	Invånarantal i varje grupp	Antal kommuner/stadsdelar i varje grupp
Grupp 1	0-15 tusen	131
Grupp 2	15-30 tusen	73
Grupp 3	30-70 tusen	54
Grupp 4	70-200 tusen	28
Grupp 5	200 tusen eller fler	21
Totalt		307

SKR:s kommungruppsindelning

Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning är tänkt att användas vid analyser, jämförelser och redovisning. Här redovisas de nio grupperna som ingår i indelningen.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner

A1. Storstäder - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. Pendlingskommun nära storstad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad

B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.

B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.

C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.

C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).

C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs. antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/hotell/restaurang i förhållande till invånarantalet.

För ytterligare information se Sveriges Kommuner och Regioner webbplats <https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

Socioekonomisk sorteringsnyckel

Den socioekonomiska sorteringsnyckeln har tagits fram från Statistiska centralbyråns, (SCB) register. Nyckeln är primärt ett mått på kommuners och stadsdelars relativa socioekonomiska status och mäter avståndet till den kommun som har högst socioekonomisk status. Nyckeln baseras på invånarnas arbetsmarknadsanknytning och inkomst vilka samvarierar med ekonomiskt bistånd.

Sorteringsnyckeln kan således tolkas som en indikation på behov av ekonomiskt bistånd i en kommun eller stadsdel jämfört med övriga kommuner eller stadsdelar. Socioekonomisk sorteringsnyckel kan användas för att hitta kommuner med liknande socioekonomiska förutsättningar. De framräknade värdena har rangordnats och delats in i åtta grupper (1–8), där grupp 1 indikerar relativt låg risk och grupp 8 indikerar relativt hög risk för behov av ekonomiskt bistånd, jämfört med kommuner och stadsdelar i stort.